

DET NY CLARTES PLATFORM: HVAD VIL DEN SYSTEMKRITISKE VENSTREFLØJ?

De nuværende kriser og tilbageslag

Den systemkritiske venstrefløj ser de manifeste kriser som en del af samme grundforhold: kapitalismens og dens håndlangeres uindskrænkede magt over produktions- og statsapparat og nu i stort omfang også de 'frie' medier. Den paradoksale overproduktion og samtidig underkonsumtion tager alt med sig i et selvødelæggende ræs mod bunden, hjulpet på vej af en finanssektor, der har næsten lige så frie tøjler som før finanskrisen brød ud i 2008.

Manifestationerne er finanskriser, offentlig gældskrise og nedskæringer med mere eller mindre hule begrundelser, nationalstatens halve bortdøen uden livsduelig efterfølger, miljø- og klimakrise, stigende fattigdom og marginalisering og lukken-sig-om sig selv i den vestlige verden. Og krige om ressourcerne, der ofte føres i navn af 'demokratiet' eller mod terror, altsammen krige, der skaber nye antagonismer. De store flygningestrømme viser de menneskelige konsekvenser af umenneskelighederne.

En væsentlig faktor bag dette er deindustrieringen af den vestlige verden, som er en følgesvend af kapitalens tendens til hele tiden at højne produktiviteten, der både er et dogme og en levet realitet, intimt forbundet med nedlæggelse af arbejdspladser. Robotiseringen tager sig af afskaffelsen af omsorgsarbejdspladser og udvidelsen af højteknologisk produktion. I stedet for at kunne nyde godt af roboternes tjenester er de et, omend uerkendt, kapitalistisk problem, fordi de ikke skaber merværdi, men er en del af kapitalapparatet.

Vi kan nu se, at velfærdsstaten tilhører en bestemt epoke, hvor kapitalismen var i systemkonkurrence og undergik en global ekspansion under USA's hegemoni med (Vest-)Europa som villig våbenbroder. Østasiens opstigen undergraver nu den nyere monolaterale dominans, og den klassefred i nationale rammer, som nogle af velfærdsstatens protagonister stræbte mod, er under globalt angreb. Tilbage bliver den nøgne kapitalisme, men uden de klassiske stærke arbejderstrukturer og -bevægelser.

Samfundsdebatten og –kampen

Initiativet i samfundsdebatten er blevet overtaget af en enøjet højrefløj, der udnævner kultur-, etniske og religiøse forskelle til ahistoriske uforanderligheder, samtidig med at den nægter at indse de transatlantiske samfunds medvirken til andre områders marginalisering og nød gennem krig og udnyttelse. Derudover har fremstillingen af vores del af verden som offer for 'multikulturalisme' og islam samt flygtninge og indvandrere vist sig som en farlig fordrejning af perspektivet. Vi lever ikke i et multikulturelt, men i et modsætningsfyldt samfund, der tiltrækker flygtninge og fattige med et naivt håb om et bedre liv. At bevare en grundlæggende humanisme samt realisme er også her påkrævet.

De, der rammes af den offentlige fattigdom og tilbagegang i produktive muligheder, består foruden afskedigede industriarbejdere af dimittender fra universiteter og andre uddannelsesinstitutioner samt

unge, der har svært ved at finde arbejde, end mindre ét, der er meningsfuldt. Fattige, der længe har været uden for arbejdsmarkedet. Marginaliserede immigranter, der udsættes for en byge af racistiske angreb. Samtidig hutler de halvkreative sig igennem – prekariat eller moderne lumpenproletariat? De smarte hverver sig jobs i finansverdenen, medierne eller teknokratiske strukturer. Det offentlige svar, at forhøje pensionsalderen, skubber problemet foran sig, for det gør det endnu sværere for unge at komme ind på arbejdsmarkedet – uden at sikre fortsat beskæftigelse for de ældre. Resultatet for alle undtagen nogle få er forringede vilkår.

Statsapparatet er undermineret. Den offentlige administration prøver at efterligne 'markedet' og den private sektors måde at arbejde på, men New Public Management har ikke ført til andet end endeløse planer, monitoreringer, rapporteringer og evalueringer, der udgør et enormt spild af menneskelige ressourcer. Til gengæld er retssikkerheden ladt i stikken. Informationsteknologien bruges sporadisk godt, men lige så ofte mangler systemerne den ønskede indbyrdes sammenhæng. Viden om sundhedsfarer overses eller undertrykkes fra politisk hold efter pres fra medicinalindustrien. Privatiseringer og udliciteringer af offentlig service har ikke medført effektiviseringer, men tidsrøvende sammenstød mellem forskellige systemer og i sidste ende dårligere service eller rent ud parodiske forsøg på at skjule statsstøtte til udvalgte ydelser, f.eks. DSB eller privathospitalerne. For ikke at tale om brandudsalget af Dong til Goldman Sachs. Det er med beklagelse, at man må konstatere, at de politiske fløje udkæmper deres bravuraslag på denne arena plus den evindelige nedskæring af offentlige tjenesteydelser og overførsler, der i høj grad blot er omfordeling over livet med offentlig mellemkomst.

Svaret fra venstrefløjen har været svagt af den simple grund, at venstrefløjen er svækket. Angreb mod den for at have støttet de tabende i den kolde krig har slået den flad. Den traditionelle arbejds- og klassekamp er blevet et nostalgisk minde i de nordatlantiske lande, hvor fagforeningerne er truet af medlemsflugt og mangel på orientering, medens de i de perifere lande møder direkte undertrykkelse. Velfærdsstatens velerhvervede rettigheder er under pres, endog med de traditionelle arbejderpartiers støtte, fordi de offentlige udgifter skal skæres ned i den økonomiske nødvendigheds navn. Herved overser man bekvemt, at det er finansmarkedernes jerngreb om den økonomiske, læs kapitalistiske, udvikling, der er nødvendighedens håndlanger og fører sin egen klassekamp oppefra. Den gængse 'venstrefløj' er kritisk og stiller op til forsvar for de ydelser, der nu er under angreb. Det er sympatisk, ikke mindst fordi generelle retskrav afløses af individualiserede behovskrav, der kræver ydmygende undersøgelser og attestationer. Men man kommer ikke uden om at se den større sammenhæng i lyset af en dybere kamp, hvor mere og mere upersonlige 'kræfter' – hvad Marx kaldte *Kapitalen* – gennem sine velaflagte håndlangere vil nedsætte lønninger ved at gøre det endnu mere uattraktivt ikke at være i arbejde.

Globale tendenser

Den globale fødevarereproduktion koncentrerer sig i hænderne på leverandørerne af GMO input, kemisk gødning og pesticider. De fattige bønder i den tredje verden bliver pånødet gældsslaveri i navn af højere produktivitet, eller deres jord bliver narret fra dem. Jordprisernes tendens til stigning i vesten har gang på gang ført landbruget ind i en gældsfuld. Det kan kun klare sig, hvis det er på støtte, men selvom offentligheden betaler to gange for fødevarer, har den for ringe indsigt og medbestemmelse i produktionen, der er underlagt et konkurrenceræs med kvalitet i bund til følge. På trods af højere priser er efterspørgslen efter økologiske varer i hastig stigning.

Olie- og mineselskaberne har været i stand til de facto at privatisere en stor del af verdens ressourcer og hive enorme profitter hjem til sig selv. Deres magt er transnational og ubegrænset. Ved hjælp af småpenge bestikker de sig frem og skælder deres ofre ud for at være korrupte. På den baggrund kan man 'glæde' sig, hver gang oliepriserne falder, men de politiske kampe bag kan føre ubehagelige resultater med sig. Faren for abrupte klimaforandringer truer, så længe især oliegiantanernes magt fortsætter, og de kan udnytte ressourcerne, når og hvis det passer dem.

Grøn energi vinder frem. Den kan ikke redde kapitalismens nuværende krise, men mere og mere tyder på, at den tendentielt kan tilfredsstille verdens energibehov. Men den kan også for nemt monopoliseres via prioriteringen af projekter med store initialinvesteringer. (Dong) Udover ubærlige risici er atomkraft associeret med finansiell og anden usympatisk magtkoncentration. Reelle forværringer i forhold til biosfæren via afbrænding og ødelæggelse af skovområder finder stadig sted. Atomkraft og rovdrift på biomasse er uforenelige med en brugsværdi-orienteret økonomi, som tjener til menneskelig udvikling i samklang med resten af naturen. Målet må være 'distribuerede energisystemer' tæt på forbrugeren.

Finansfyrsterne på Wall St. havde let spil i opløbet til finanskrisen. Innovationer skabte syntetiske produkter på basis af værdipapirer. I sidste ende var den omvendte pyramide baseret på usikre huslån, der kollapsede, da ejendomspriserne faldt. Ikke blot dollaren, men også euroen medvirkede til at fremme finansialiseringen, et begreb der er vundet frem efter 2000, men hvis fænomener har ledsaget kapitalismens epoke. Nutidens finansialisering bygger på og har været til entydig fordel for finansinstitutioner og -spekulanter på bekostning af mindre 'kreditværdige' enheder. Da de private banker i praksis havde påtaget sig en offentlig rolle i forhold til pengesystemet, blev de ironisk nok reddet af det politiske system, der skubbede selve redningen over på ikke mindst centralbankerne med statslig garanti. Som en Fugl Fønix genopstod storbankerne af asken for blot at kaste svage stater ud i en gældskrise.

Forsøget på at sikre pensioner gennem private 'forsikringer' har kun bidraget til opbygningen af finansformuer, der har svært ved at finde profitabelt afkast. Det er en illusion at tro, at finanstrick kan overkomme den simple konstatering, at pensioner for de ikke-erhvervsaktive ligesom andre ydelser skal komme ud af det løbende værdiprodukt. Derudover, når pensionskasser f.eks. kaster sig over grøn energi, er det med til at gøre den grønne energi endnu mere kapitalintensiv.

Det arabiske forår viste nye brudflader i den eksisterende verdens'orden'. Den vestlige verden, også mere sympatiske borgerlige folk, var uforberedt på oprørene, fordi de havde låst sig fast på Israel-Palæstina, Irak og Afghanistan-konflikterne/krigene og levede i fredelig sameksistens med diktatorerne i de arabiske lande. Det nuværende kaos i Syrien er bl.a. et symptom på en verdensordens, den amerikanske, forfald. Humanitært motiverede militære interventioner som den i Libyen var drevet af særinteresser og katastrofalt dårligt udtænkt og udført. Hvis USA's appetit på angrebskrige rundt om i verden er blevet dæmpet, er det ikke et tegn på mindre militarisering.

Det er muligt, at en ny vækstperiode vil indtræde, hvor Afrika repræsenterer den sidste mulighed for massiv ekspansion, men fundamentalt står menneskeheden over for det faktum, at væksten, der er baseret på fysiske produkter, er ødelæggende for klodens overlevelse. Det ses også i Afrika, hvor ressourceprisernes fald er en ny trussel, også selvom høje ressourcepriser på ingen måde kommer ressourcelandene fuldt til gode. Det er imidlertid absurd at tale om nulvækst eller negativ vækst uden at føre en politik, der sigter mod det kapitalistiske systems afskaffelse.

Kina og Sydøstasien er i stadig vækst, omend faldende. EU er gået fra krise til krise og står nu, ikke mindst i forbindelse med Brexit, over for en egentlig opløsning.

Valget af Donald Trump til præsident i USA accentuerer alle disse spørgsmål om afindustrialisering, kapitalismens modsætninger og militarisme. Det er imidlertid klart, at Trump ikke står for fred og fordragelighed og højst tvivlsomt, om han vil imødekomme fattigere amerikaneres krav om jobs og bedre liv.

Kamparenaer

Denne verdensorden bør anfægtes i alle dens manifestationer. Desværre giver de små skridts politik hverken mening eller retfærdighed. Det er profitjaget selv, kaldet det jagten på overskud, nettoprofit, i praksis ekstraprofit, der driver værket. Derfor er der brug for en systemkritisk venstrefløj, der er modstander af misbrug af magt, økonomisk, finansiel, politisk og militært. Og derfor er det også svært at tro på muligheden for fornyet vækst og melodien om, "hvad Danmark skal leve af i fremtiden", for den skjulte forudsætning i spørgsmålet er tvivlsom, nemlig at Danmark er en slags fællesvirksomhed, der konkurrerer med andre lande. Danmark har et vist kvantum store virksomheder (Mærsk, ISS, Novo, Carlsberg, Dong, Vestas, Arla, Danish Crown, Danfoss ... de store banker), der formentlig er de største bidragydere til den nuværende velstand - med alle dens problemer af parasitisme og mangel på loyalitet med resten af verden, som den har skabt i store dele af befolkningen. Derudover er de store virksomheder ved at være pressede. Spørgsmålet må dog være: hvordan kan hele verden blive et sted, det er værd at leve i?

Af disse grunde drejer det sig om at organisere og artikulere modstanden mod dette infiltrerede og giftige system, der ikke anfægtes af politiske institutioner, som kun forandrer for at blive stående på stedet eller gå baglæns, og som styrer meget mindre, end de giver det ud for. Parlamenterne i mange lande er enten fastlåste eller majoriserede og manipulerede af regeringen på vegne af den underliggende økonomiske magt. Hvis ordet 'demokrati' skal have mening, kræver det ikke bare, at folket vælger repræsentanter, men også at de folkevalgte har reel indflydelse på alle samfundsforhold. Demokratiet som praktiseret i et krakeleret samfund drevet af kapitalinteresser er blevet en parodi på sig selv, et skuespil for folket, der tildeles rollen som heppekor eller – kan man frygte – som stormstyrker.

Konkrete tilgange

Kapitalismen lader sig ikke afskaffe på én gang. Derfor må der stræbes efter midlertidige milepæle, der både sikrer et minimum af retfærdighed inden for de bestående samfundsrammer og langsigtet holdbarhed. Dette kræver arbejde med at opdatere den klassiske kritik af den politiske økonomi og en stadig påpegning af standardøkonomernes begrænsede forståelsesramme. Derudover:

1. Være med til at organisere den europæiske, vestlige og tredje verdens venstrefløj.
2. Udvikle den teoretiske forståelse af politisk økonomi og konkrete samfund ved bl.a. at påpege de tilsyneladende fremskridts begrænsede rækkevidde og mulighed for kooperering.
3. Underholdningsmediernes dominans er et faktum. Det er svært at trænge igennem med andre meddelelser, end behovet for at underholde dikterer. Mange alternative fora skabes på de sociale medier, men deres gennemslagskraft er begrænset. Det skal ikke forhindre os i at fortsætte det ituslåede oplysningsprojekt beroende på teoretisk forståelse og kundskab til fakta.

4. Krigsmodstand og anti-oprustning. Fremme en dybere og mindre klichéfyldt forståelse af konflikter og deres opståen i verden. Undgå manipulationer med folks empati for at retfærdiggøre 'humanitære interventioner'.
5. Arbejdspladsorganisering og stigende opmærksomhed på samfundets fysiske grundsubstans og infrastruktureafhængighed. Fysisk arbejde giver mening, og vi må insistere på, at dets kvaliteter forstås, samt at det også er en vej ud ad krisen for mange.
6. Unge jobsøgende og arbejdsløse skal organisere sig selv og fortsætte med at udvikle deres muligheder for at leve i samfundet, uden hele tiden at stå til regnskab over for et arbejdsmarked, der afviser dem, selvom det er bistået af et hav af "arbejdsformidlende" organer.
7. Afteknokratisering, dvs. at ansvar for flere beslutninger gives til borgerne i bydelene og de ansatte i virksomhederne, der har direkte indsigt i sagerne. Offentligt og privat ansatte skal beskyttes mod ikke blot ulovlige men også etisk tvivlsomme beslutninger ovenfra og skal sikres ved instanser de kan henvende sig til.
8. Offentlige ydelser skal ikke baseres på ansvarsforskydning og utilstrækkelige budgetter i forhold til retstilstanden.
9. Finansialiseringen, dvs. de uhyre finansubalancer i verden, skal modvirkes. Gældseftergivelse og -nedskrivning er nødvendig i de sydeuropæiske lande.
10. Eurokonstruktionen er blevet gennemført jo hårdere, jo mere tvivlsom den var. Det ville uden tvivl være bedre for den græske økonomi, om landet udtrådte af eurozonen.
11. Beskatning af banker og finanstransaktioner kan også hjælpe til at afvikle finansoverbygningen, der i øvrigt skal reguleres meget tættere. Finansialiseringen af klimapolitikken via handel med CO₂ kvoter skal afvikles, og fødevarermarkederne kontrolleres ved bl.a. at opbygge lagre, virtuelle og reelle, for at sikre forsyningen.
12. Ressourcer skal reelt styres til fordel for almenvellet. Højere beskatning på jord og fast ejendom er en overgangsordning.
13. Oprette selvstyrende fødevarerkooperativer til produktion og forbrug i alternative økonomiske strukturer. En jordbrugsfond til hjælp for at nye landmænd kan forpagte jord skal oprettes. I sidste ende skal jord ikke være privatejet, men kun tildelt til bestemte anvendelser.
14. Fossile brændstoffer skal forblive i jorden – først og fremmest i de dele af verden, hvor risiko for miljøkatastrofer- eller ødelæggelser er for store. Alt i alt må energiforbruget sættes ned.
15. Ulande skal sikres autonomi over deres ressourcer, og transnationale selskaber skal højst aflønnes med et rimeligt afkast på deres investeringer og ikke som nu fortsætte med at vende tingene på hovedet og give stater del i overskuddet efter forgodtbefindende.
16. Transportsystemer skal omorganiseres i retning af massetransit og offentlig-privat transport, der udvikler de teknologiske muligheder for samdrift. Smartgrids skal udvikles omkring distribueret elektricitetsproduktion.